

mgr inż. AGNIESZKA MŁODZKA-STYBEL

Centralny Instytut Ochrony Pracy
– Państwowy Instytut Badawczy

Słownictwo z dziedziny bezpieczeństwa i higieny pracy w bazach Międzynarodowej Organizacji Pracy

Międzynarodowa Organizacja Pracy utrzymuje obszerne zasoby informacyjne, adresowane do zróżnicowanych grup odbiorców. Zarządzanie zasobami wiedzy wspomagają dziedzinowe słowniki, glosariusze, tezaury oraz taksonomia, opracowane przez MOP. Te specjalistyczne źródła informacji terminologicznej wykorzystywane są do indeksowania dokumentów w portalu internetowym oraz bazach danych – przez specjalistów informacji naukowej, oraz do wyszukiwania informacji – przez użytkowników.

Terminology resources of the International Labour Organization and their applications

The International Labour Organization maintains vast informational resources addressed to various groups of users. Management of knowledge resources is supported with thematic vocabularies, glossaries, thesauruses and taxonomy designed by ILO. Specialists in scientific information use these specialized terminology resources for indexing documents on websites and in databases, whereas users for searching for information.

Wprowadzenie

Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP, ang. ILO) od ponad 90 lat tworzy i udostępnia zasoby informacyjne o zasięgu globalnym. Szeroki zakres tematyczny oraz zróżnicowana grupa odbiorców przekazu nakładają wysokie wymagania dotyczące zarządzania zasobami informacyjnymi, to jest gromadzenia danych, opracowywania publikacji oraz organizacji dostępu do nich. Poza tradycyjnym udostępnianiem wydawnictw drukowanych, MOP wykorzystuje możliwości technologii informacyjnych, tworząc obszerny portal internetowy zintegrowany z dziedzinowymi bazami danych. Dokonywane obecnie modyfikacje portalu mają na celu doskonalenie dostępu do zasobów informacyjnych, a także usprawnienie współpracy zespołów tworzących zasoby informacyjne, zlokalizowanych w wielu miejscach świata.

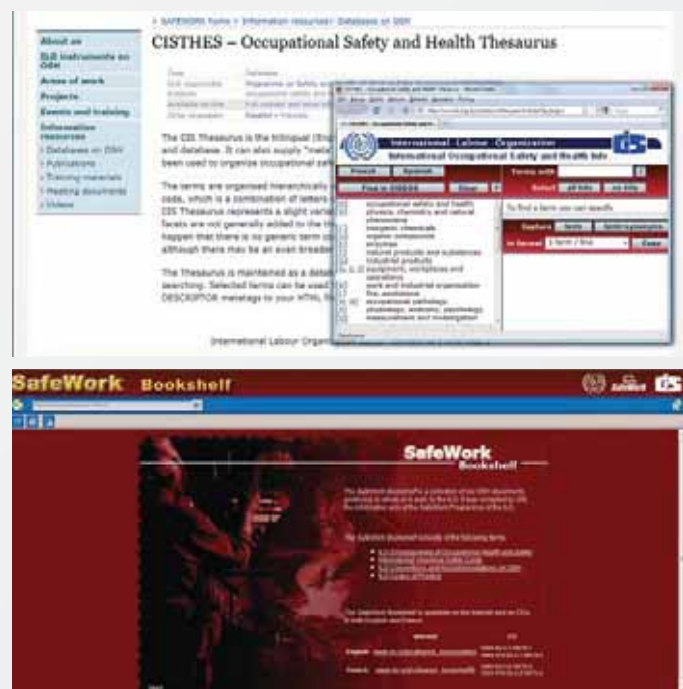
Tworzenie, organizacja i udostępnianie rozbudowanych zasobów informacyjnych wymaga konsekwentnego stosowania słownictwa, zapewniającego jednolitość reprezentacji poszczególnych pojęć zarówno na etapie indeksowania, jak i wyszukiwania w bazach bibliograficznych książek, materiałów informacyjnych, artykułów. W tym celu stosowane są specjalistyczne systemy organizacji wiedzy (tezaury, taksonomie, słowniki, glosariusze), zawierające słownictwo z danej dziedziny przydatne do zastosowania w procedurach opisu rzeczowego dokumentów i ich wyszukiwania. Źródła terminologiczne opracowywane i aktualizowane przez MOP są przydatne specjalistom informacji naukowej na etapie opracowania rzeczowego dokumentów, np. w katalogu

bibliotecznym, w bazach danych oraz podczas indeksowania stron portalu internetowego. Ze względu na znaczny rozmiar i różnicowanie zasobów informacyjnych, a także ich wielojęzyczność, do tych celów wykorzystywane są różne źródła dotyczące terminologii.

W artykule przedstawiono wybrane źródła terminologiczne MOP i ich zastosowanie.

Tezaurus CIS (CISTHES) i baza CISDOC

Międzynarodowe Centrum Informacji o Bezpieczeństwie i Higienie Pracy CIS/ILO utrzymuje Tezaurus CIS (CISTHES, *CIS Occupational Safety and Health Thesaurus*) [1], utworzony w latach 70. ubiegłego wieku. To ważne źródło informacji o terminologii z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy jest wykorzystywane m.in. do indeksowania

Rys. 1. Widok ekranu: Tezaurus CISTHES, stosowany do opisu rzeczowego dokumentów w bazie bibliograficznej CISDOC oraz inne zasoby informacyjne, udostępniane przez CIS/ILO (*SafeWork Bookshelf*)

Fig. 1 Print screen: CISTHES thesaurus for describing documents in the CISDOC database and other information resources published by CIS/ILO (*SafeWork Bookshelf*)

bazy bibliograficznej (oraz „Biuletynu CIS”). Działy, na które podzielony jest Tezaurus CIS, mogą być podstawą do kategoryzacji i organizacji zasobów bibliotek. Tezaurus ten ma strukturę hierarchiczną, jest dostępny w trzech wersjach językowych: angielskiej, francuskiej i hiszpańskiej. Obecnie zawiera ponad 14 tys. terminów. Tezaurus CIS jest udostępniany na stronie internetowej CIS w witrynie Międzynarodowej Organizacji Pracy (rys. 1.), [2].

Tezaurus CIS wykorzystywany jest do indeksowania dokumentów w bibliograficznej bazie (*The CISDOC Bibliographic Database*), zawierającej ponad 70 tys. zapisów dotyczących piśmiennictwa z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy. Baza zawiera opisy bibliograficzne książek, artykułów, materiałów informacyjnych i szkoleniowych dotyczących wypadków przy pracy i chorób zawodowych, warunków pracy, zagrożeń w środowisku pracy, prawa pracy i innych zagadnień z zakresu bhp. Każdy rekord (zapis) zawiera szczegółowe dane bibliograficzne, abstrakt (streszczenie) oraz deskryptory (wyrażenia) z Tezaurusu. Międzynarodowe Centrum CIS udostępnia także zasoby informacyjne, dotyczące legislacji z zakresu bezpieczeństwa pracy (*LEGOSH Legislative Texts on Occupational Safety and Health Database*), oraz inne, zestawione w zbiorze dokumentów (*The SafeWork Bookshelf*), obejmujące m.in. Encyklopedię ILO z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, konwencje i zalecenia MOP oraz karty bezpieczeństwa chemicznego.

Polska adaptacja Tezaurusu CISTHES

W wyniku prac nad tłumaczeniem i adaptacją Tezaurusu CISTHES powstała jego polska wersja językowa (Tezaurus „Bezpieczeństwo pracy i ergonomia”, CIOP-PIB) [3]. Pierwotna wersja polskojęzyczna, opracowana przez Instytut w latach 90. ubiegłego wieku, nie była dostępna w Internecie. Zawierała ona ok. 5 tys. deskryptorów, wykorzystywanych do indeksowania dokumentów w katalogu bibliotecznym. Dalsze prace nad Tezaurusem obejmowały przede wszystkim jego rozbudowę (do ponad 13 tys. haseł) oraz implementację jako bazy wzorcowej w komputerowym systemie bibliotecznym.

Podobnie jak w wielu innych bibliotekach, Tezaurus udostępniany jest w systemie w wersji alfabetycznej oraz hierarchicznej (dostęp m.in. ze strony internetowej biblioteki CIOP-PIB, <http://www.ciop.pl/395.html>, rys. 2.). Jest obszernym, czterojęzycznym zbiorem, obejmującym terminologię z obszaru bezpieczeństwa i higieny pracy: poza oryginalną, angielską wersją językową oraz wersją polską, opracowaną w Instytucie i adresowaną przede wszystkim do użytkowników krajowych, w poprzednich latach opracowano także wersję hiszpańską oraz francuską. Poszczególne działy Tezaurusu zawierają hierarchicznie uporządkowane zbiory wyrażeń, wykorzystywanych w procedurach opisu rzeczowego

piśmiennictwa w komputerowym katalogu bibliotecznym. Podobnie jak w wersji oryginalnej, polska adaptacja zawiera także zbiór tzw. synonimów wyszukiwawczych dla danego wyrażenia, ułatwiający dobór słownictwa przy formułowaniu zapytania wyszukiwawczego.

Polska wersja językowa Tezaurusu wspiera procesy dokumentowania i udostępniania piśmiennictwa polskiego i zagranicznego z danej dziedziny, przyczyniając się do zachowania ładu terminologicznego.

Tezaurus Międzynarodowej Organizacji Pracy (ILO Thesaurus) i baza Labordoc

Tezaurus Międzynarodowej Organizacji Pracy (*Thesaurus of the International Labour Organization*) [4], mający wieloletnią tradycję, wykorzystywany jest m.in. do indeksowania i wyszukiwania piśmiennictwa w bazie zawierającej zasoby MOP (Labordoc, rys. 3.). Tezaurus zawiera ponad 4 tys. terminów w języku angielskim, francuskim i hiszpańskim. W porównaniu z Tezaurusem CIS charakteryzuje się znacznie szerszym zakresem tematycznym, ujmując całościowo obszar tematyczny funkcjonowania MOP, w którym problematyka bezpieczeństwa i higieny pracy stanowi tylko pewną część ogółu zagadnień. Tezaurus ten obejmuje różne działy tematyczne, dotyczące zagadnień pracy i zatrudnienia, rozwoju gospodarczego i społecznego, zabezpieczenia społecznego, warunków pracy, bezpieczeństwa i higieny pracy, wynagrodzeń, praw człowieka w miejscu pracy, małych przedsiębiorstw, migracji, sektora nieformalnego i wielu innych zagadnień związanych z pracą. Terminologia bezpieczeństwa i higieny pracy prezentowana jest w jednym z 19 działów Tezaurusu (Dział 15.: *Health and Safety*).

Baza Labordoc zawiera zasoby piśmiennictwa udostępniane przez Bibliotekę Międzynarodowej Organizacji Pracy. Obejmują one światową literaturę dotyczącą szeroko rozumianej problematyki pracy, rozwoju społeczno-gospodarczego, praw człowieka, przemian technologicznych. Książki, artykuły, raporty i inne materiały informacyjne są dostępne w bibliotece zlokalizowanej w Genewie oraz w sieci bibliotek na całym świecie.

Wiele materiałów dostępnych jest w wersji pełnotekstowej. Doborem piśmiennictwa oraz opracowaniem poszczególnych zapisów bazy zajmują się zespoły specjalistów sieci bibliotek na całym świecie. Nowa wersja systemu umożliwiła zdalną pracę ekspertów nad utrzymaniem i rozwojem bazy. W procedurach opisu rzeczowego piśmiennictwa włączanego do bazy Labordoc wykorzystywane są deskryptory Tezaurusu ILO. Tezaurus jest również stosowany do indeksowania dokumentów opracowywanych w departamentach i innych komórkach organizacyjnych MOP, m.in. do opisu treści dokumentów dotyczących prawodawstwa poszczególnych krajów związanego z problematyką pracy.

Tezaurus jest poza tym przydatny w pracach związanych z organizacją i kategoryzacją zbiorów, np. w regionalnych biurach MOP; dla tłumaczy Tezaurus pełni rolę słownika specjalistycznego. Dla użytkowników informa-

Rys. 2. Widok ekranu: Tezaurus „Bezpieczeństwo pracy i ergonomia” na stronach biblioteki CIOP-PIB

Fig. 2. Print screen: “Occupational Safety and Ergonomics” thesaurus at CIOP-PIB’s library website

Rys. 3. Widok ekranu: Tezaurus Międzynarodowej Organizacji Pracy (ILO Thesaurus, *Thesaurus of the International Labour Organization*) i baza Labordoc

Fig. 3. Print screen: ILO thesaurus and Labordoc database

cji, m.in. partnerów MOP – instytucji rządowych, związków zawodowych, organizacji pracowników – Tezaurus jest narzędziem wspomagającym wyszukiwanie w zasobach informacyjnych.

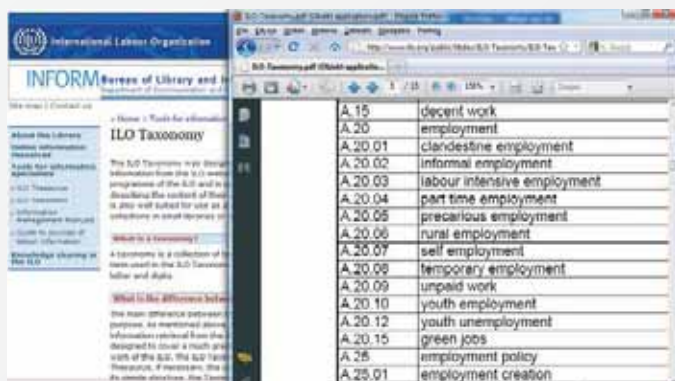
Taksonomia Międzynarodowej Organizacji Pracy (ILO Taxonomy)

Taksonomia MOP [5] stanowi zbiór słownictwa utworzony przez zespół Biblioteki MOP w celu wyszukiwania informacji w portalu organizacji. Jej struktura odzwierciedla zakres prac organizacji i jest ona stosowana do opisu zawartości (treści) stron tworzonych przez poszczególne departamenty oraz do wyszukiwania informacji. Taksonomia jest zalecana również do zastosowania w klasyfikacji lub kategoryzacji zasobów niewielkich bibliotek lub centrów informacyjnych.

Taksonomia (rys. 4.) stanowi zbiór terminów uporządkowanych hierarchicznie. Każdemu z nich przyporządkowany jest kod literowo-cyfrowy. Podstawowa różnica pomiędzy Taksonomią a Tezaurusem MOP wynika z celu, do którego zbiory te są wykorzystywane: Taksonomię przygotowano, aby ułatwić wyszukiwanie w portalu MOP, natomiast Tezaurus opracowano, by opisywać znacznie szerszy zakres tematyczny niż związany z pracami MOP. Taksonomia jest o wiele bardziej „elastyczna” w zastosowaniu w porównaniu z Tezaurusem w zakresie dodawania, modyfikacji i usuwania wyrażeń. Ze względu na prostą strukturę możliwe jest dostosowywanie zbioru do bieżących potrzeb w zakresie opisu treści dokumentów.

Obecnie Taksonomia zawiera ok. 400 terminów, podzielonych na 25 grup tematycznych:

- A – praca (*work*)
- B – warunki pracy (*working conditions*)
- C – stosunki pracy (*labour relations*)
- D – prawo pracy (*labour law*)
- E – zabezpieczenie społeczne (*social protection*)
- F – edukacja (*education*)
- G – rozwój gospodarczy i społeczny (*economic and social development*)
- H – gospodarka (*economy*)
- I – fundusze (*finance*)
- J – sektory gospodarki (*economic sectors*)
- K – handel (*trade*)
- L – prawa człowieka (*human rights*)
- M – współpraca międzynarodowa (*international cooperation*)
- N – rząd i administracja publiczna (*government and public administration*)
- O – społeczeństwo (*society*)
- P – ludność (*population*)
- Q – zdrowie (*health*)
- R – środowisko (*environment*)
- S – technologia (*technology*)

Rys. 4. Widok ekranu: Taksonomia MOP, wykorzystywana do indeksowania stron internetowych, udostępniona w sieci Internet

Fig. 4. Print screen: ILO taxonomy for indexing websites, available on the Internet

- T – zarządzanie (*management*)
- U – statystyka (*statistics*)
- V – badania naukowe (*research*)
- W – źródła informacji (*information resources*)
- X – kraje i regiony (*countries and areas*)
- Z – MOP (*ILO*).

Każdej grupie przyporządkowana jest litera alfabetu, natomiast sekwencja cyfr wyznacza miejsce danego terminu w hierarchii wewnątrz grupy. Prosta struktura zbioru zapewnia jego przejrzystość oraz łatwe dostosowywanie do ewentualnych zmian.

W witrynie MOP dostępne są także:

• wielojęzyczny słownik dziedzinowy (Glosariusz CIS) w formacie PDF – adresowany m.in. do tłumaczy i innych osób pracujących z dokumentami, dotyczącymi interdyscyplinarnej tematyki bezpieczeństwa i higieny pracy. Obecnie słownik zawiera ponad 2600 terminów w językach: angielskim, francuskim, niemieckim, rosyjskim i hiszpańskim.

• baza danych ILOTERM (<http://www.ilo.org/iloterm/>) – pomocna w pracach związanych z terminologią, w szczególności dotyczącą pracy i spraw społecznych, a także struktury i programów MOP, nazw instytucji, spotkań międzynarodowych. Terminy wprowadzane są do bazy w językach: angielskim, francuskim, hiszpańskim i niemieckim. Wymaganiem oprogramowaniem zapewniającym dostęp do słownika jest Internet Explorer.

Podsumowanie

Międzynarodowa Organizacja Pracy utrzymuje zbiory informacji terminologicznej związane z szeroko rozumianą tematyką pracy, rozwoju gospodarczego i społecznego, praw człowieka, warunków pracy, bezpieczeństwa i higieny pracy, rozwoju technologii. Do najważniejszych należy m.in. Tezaurus MOP, Tezaurus Międzynarodowego Centrum CIS obejmujący terminologię dotyczącą bezpieczeństwa pracy, Taksonomia MOP oraz inne słowniki i zbiory terminologii. Są to narzędzia opracowane przez MOP do indeksowania dokumentów w portalu internetowym i w zintegrowanych z nim bazach danych oraz do wyszukiwania w zasobach informacyjnych.

Systematyczna praca nad terminologią, prowadzona przez zespół specjalistów informacji naukowej Biblioteki MOP wspomaga efektywne zarządzanie zasobami informacyjnymi w skali globalnej. Zbiory adresowane są do szerokich i zróżnicowanych grup odbiorców na całym świecie, także instytucjonalnych reprezentowanych przez agendy rządowe, związki zawodowe, organizacje pracodawców. Prace systematyzujące i organizujące zbiory informacji są konieczne w sytuacji szybko powiększających się zasobów, ułatwiają użytkownikom korzystanie z nich i szybkie dotarcie do potrzebnych wyników.

PIŚMIENNICTWO

- [1] Tezaurus CIS (CISTHES, *CIS Occupational Safety and Health Thesaurus*) http://www.ilo.org/safework/info/databases/lang-en/WCMS_112576/index.htm
- [2] B. Szczepanowska *50-lecie światowego systemu informacji o bezpieczeństwie i higienie pracy CIS*. „Bezpieczeństwo Pracy” 12 (459)2009
- [3] A. Młodzka-Stybel *Tezaurusy z dziedziny bezpieczeństwa pracy* „Bezpieczeństwo Pracy” 4 (415)2006
- [4] Tezaurus Międzynarodowej Organizacji Pracy (*Thesaurus of the International Labour Organization*), <http://www.ilo.org/public/english/support/lib/tools/aboutthes.htm>
- [5] Taksonomia Międzynarodowej Organizacji Pracy (*ILO Taxonomy*) <http://www.ilo.org/public/english/support/lib/tools/taxonomy.htm>

Publikacja opracowana na podstawie wyników uzyskanych w ramach I etapu programu wieloletniego pn. „Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy” dofinansowywanego w latach 2008-2010 w zakresie służb państwowych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Koordynator: Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy.